

Yaşadıkça Eğitim

EYLÜL / EKİM 1991
SAYI: 18
5 000 TL
(KDV DAHİL)

ORTAÖĞRETİME YENİ GETİRİLEN
DERS GEÇME VE
KREDİ SİSTEMİ
KONUSUNDA NE DÜŞÜNÜYORLAR?

Necdet Özaya ●
Prof. Dr. Kemâl Güçlüol ●
Prof. Dr. Halûk Yavuzer ●
Prof. Dr. Yıldız Kuzgun ●
Prof. Dr. Süleyman Çetin Özoglu ●

HANGİ ANAOKULUNU SEÇELİM?

EGİTİM VE DİSİPLİN

ORTAÖĞRETİMDE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

ÇOCUKLARDA KISKANÇLIK

ÖZEL KÜLTÜR ANA OKULU

Kültür'üz olmak için yeni bir şans...

ÖZEL KÜLTÜR KOLEJİ ANA OKULU

HAZNEDAR, BAHÇELİEVLER Tel: 554 66 51 / 584 17 13

ÖZEL KÜLTÜR ANAOKULU

HAZNEDAR,
ŞEVKET DAĞ SOK., NO: 16
BAHÇELİEVLER/İST.
TEL: 554 66 51 - 584 17 13

ÖZEL KÜLTÜR İLKOKULU

İNCİRLİ YOLBAŞI SOK.,
BAKIRKÖY/İST.
TEL: 583 97 36 - 583 86 19
583 64 17 - 561 26 63/64

ÖZEL KÜLTÜR LİSESİ

ATAKÖY 9.-10. KISIM
ATAKÖY/İST.
TEL: 559 04 88 - 559 04 94
559 43 94 - 560 01 18
560 00 63

YAYINCIDAN OKURA

1991-1992 öğretim yılında, koşulları uygun olan orta-öğretim kurumlarında uygulanmaya başlanan, ders geçme ve kredi sistemi ile ilgili olarak basında çıkan bazı haberler ve yorumlar, sistemin, ilgili kesimler tarafından yeterince anlaşılmadığını göstermektedir. Bu amaçla, dergimizin bu sayısında, 'ortaöğretimde ders geçme ve kredi sistemi' konusunda, yetkililerin ve ilgili uzmanların görüşlerini ve değerlendirmelerini biraraya getirerek sunuyoruz.

Görüşlerine başvurduğumuz uzmanların, yeni sistemin uygulanmasına ilişkin değerlendirmelerinin yanı sıra, yeni sistemle yetişen öğrencilerin, üniversiteye girişlerinin nasıl gerçekleşeceği konusundaki görüşlerini de almaya çalıştık. **Çünkü, eğitim sistemi bir bütündür.** Bu sistemin bir alt sisteminde yapılan değişme, doğal olarak diğer alt sistemleri de etkileyecektir. Ortaöğretim sisteminde yapılan değişme, diğer bir alt sistem olan yükseköğretim sisteminde bazı değişmelere yol açmalıdır. Diğer bir ifade ile yükseköğretime giriş koşulları, ortaöğretimdeki değişikliğe uyum gösterecek şekilde düzenlenmelidir. Böylece, genel eğitim sisteminin alt sistemleri arasında uyum sağlanabilir.

Yeni sistemle ilgili olarak bu sayımızda yer alan değerlendirme ve önerilerin gerek yeni sistemin daha iyi anlaşılması, gerekse üniversitelerin giriş koşullarına ilişkin düzenlemelere ışık tutulması bakımından yararlı olacağı inancındayız. Aslında bu konu üniversiteler ve akademisyenler kadar, ortaöğretimde çocukları bulunan binlerce ana-baba ve öğretmeni de yakından ilgilendirmektedir.

Bu sayımızda yer alan "Hangi Anaokulunu Seçelim", "Eğitim ve Disiplin", "Ortaöğretimde Ölçme ve Değerlendirme Sorunları" ve "Yeni Bir Kardeş Gelirken Anne-Babaların Korkulu Rüyası: Kıskançlık" başlıklı yazıların da ilgiyle okunacağını düşünüyoruz.

Saygılarımızla.

Fahamettin AKINGÜÇ

Sahibi Kültür Hizmetleri Ltd. Şti. Adına Fahamettin AKINGÜÇ	Dizgi Önder KARÇIĞA	Yapım - Yönetim YA/BA YAYINLARI Eski Londra Asfaltı .19 Şirnevler - İSTANBUL Tel : 551 52 03 - 551 52 04 Telex : KULT TR 28 837
Genel Yayın Koordinatörü Ömür CANDAŞ	Pikaj Zafer UZUNTÜRK	
Yazı İşleri Müdürü Bahar AKINGÜÇ	Montaj Şefika KARÇIĞA	Abone Koşulları Yıllık (6 sayı) 25 000 TL Abone ücretleri için : Yapı Kredi Bankası Bakırköy Şubesi H.No: 2888 Yaşadıkça Eğitim ya da Posta Çeki H. No: 475 009
Yayın Yönetmeni İlhami FİNDİKÇİ	Film ve Renk Ayrımı FILMON	
Yayın Yardımcısı Gülşay DOKUZOGUZ	Fotoğraflar Temel YİRMİBEŞ	
Teknik Yönetmen Kudret GÜVENÇ	Baskı ve Cilt Hürriyet Ofset Matbaacılık ve Gazetecilik AŞ. Halkalı - İSTANBUL	

İÇİNDEKİLER

**Ortaöğretimde
Yeni Sistem:
Ders Geçme ve Kredi Sistemi
Konusunda
Yetkililer Ne
Düşünüyorlar? 5**

Yeni Ders Geçme ve Kredi
Sistemi ile ilgili olarak
Özel Öğretim Kurumları
Genel Müdürü

Necdet ÖZKAYA, Yaşadıkça Eğitim dergisi'nin
sorularını yanıtlamış, ayrıca
Prof. Dr. Kemal GÜÇLÜOL (ODTÜ Eğitim Fakültesi
Dekani),

Prof. Dr. Halûk YAVUZER (İÜ Ed. Fak. Eğitim Bilimleri
Bölümü Başkanı-Istanbul ÖSYM İl Başkanı),
Prof. Dr. Yıldız KUZGUN (AÜ Eğitim Bilimleri Fakültesi),
Prof. Dr. Süleyman Çetin ÖZOĞLU (AÜ Eğitim Bilimleri
Fakültesi)'nun değerlendirme ve önerilerine
başvurulmuştur. Amacımız, yeni sistemin daha iyi
anlaşılması, Üniversitelerin ve fakültelerin giriş
koşullarına ilişkin düzenlemelerine ışık tutulmasıdır.

Eğitim ve Disiplin 20
Süheyla BİLGİN

Disiplin, öğretmenin
izleyicisi olmaktır.
Öğretmenin izleyicisi
olmak, öğretmeni zorla
değil, içinden geldiği için
izleyen olmaktır.

Bir Sorunumuz Var 22

**Ortaöğretimde Ölçme
ve Değerlendirme
Sorunları 23**

Yard. Doç. Dr. Ali TEMEL
Eğitim sisteminde öğrenci
başarısının ölçülmesi ve
değerlendirilmesi, eğitim
süreclinin tamamlayıcı ve
ayrılmaz öğeleridir.

Hangi Anaokulunu Seçelim? 17
Bahar AKINGÜÇ

Çocuğun ilk adımı, ilk sözcüğü, başladığı ilk eğitim
kurumu hayatının önemli kilometre taşlarını oluşturur.

**Yeni Bir 'Kardeş'
Gelirken, Anne-Babaların
Korkulu Rüyası:
Kıskançlık 28**

Dr. Binnur YEŞİLYAPRAK
Kardeş kıskançlığı, en
yaygın olarak karşılaşılan
her evde yaşanabilecek
sorunlardandır.

Ortaöğretimde Yeni Sistem: Ders Geçme ve Kredi Sistemi Konusunda Yetkililer Ne Düşünüyorlar?

Bilindiği gibi içinde bulunduğumuz 1991-92 öğretim yılında ortaöğretim kademesinde, önemli bir sistem değişikliği gerçekleştirilmiştir. Milli Eğitim Bakanlığı'nın, "ölçme ve değerlendirme sistemi"yle ilgili olarak 28 Şubat 1990'da başlattığı yoğun çalışmalar sonucunda, 1991-92 öğretim yılında, koşulları uygun olan lise ve dengi okulların 1. sınıflarında, yeni bir "ders geçme ve kredi sistemi"nin uygulanması kararlaştırılmıştır.

Yeni "ders geçme ve kredi sistemi"nin amaçları şunlardır:

- ✓Öğrencilerin yetenek, ilgi ve istekleri yönünde yetiştirilmeleri,
- ✓Eğitimde demokratik bir seçim ortamının oluşturulması ve öğrencinin merkez alınması,
- ✓Sınıfta kalmanın önlenmesi,
- ✓Eğitimin aşırı merkeziyetçilikten kurtarılması ve eğitimde yerel özelliklerin ön plana çıkartılması,
- ✓Ders programlarının esnek hale getirilmesi,
- ✓Ara insan gücünün yetiştirilmesi,
- ✓Yüksek öğrenim yapmayı düşünen öğrencinin ortaöğretimde iken istediği alana yönelmesinin sağlanması.

Yukarıda belirtilen amaçlara yönelik olarak uygulamaya konan "ders geçme ve kredi sistemi", genel eğitim sistemi içinde bir atılım olarak nitelendirilebilir.

Milli Eğitim Bakanlığı'nun açıklamalarında, yeni ders geçme ve kredi sisteminin esasları şu şekilde belirlenmiştir:

- Ortaöğretimde ilk iki yarıyıl, yani lise birinci sınıf, yönelme sınıfıdır.
- Bu iki yarıyıda öğrencinin ilgi, istidat ve kabiliyetinin, öğretmen-veli ve öğrenci tarafından daha iyi belirlenmesi amaçlanmaktadır. Bunun için öğrenciye, değişik alanlardan dersler alarak kendisini deneme ve başarılı olacağı alanda ilerleme imkânı sağlanacaktır.
- Bu iki yarıyıda, öğrencilere; *Türk Dili, Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi, Matematik, Yabancı Dil, Tarih, Fen Bilimleri* alanlarında ortak ve zorunlu dersler verilecektir.
- Okulun derslik ve öğretmen imkânları çerçevesinde bütün alanlarda öğrencilerin seçmeli dersler almaları sağlanacaktır.
- Üçüncü, dördüncü, beşinci ve altıncı yarıyıda, *T.C İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük, Felsefe, Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi* dersleri, ortak ve zorunlu dersler olarak verilecektir.
- Bir ders saati, bir (1) kredidir.
- Bir yarıyıda en az 15, en çok 30 saat/kredi ders alınabilecektir.
- Öğrenci, başaramadığı dersi isterse tekrar edebilecek, istemezse yerine başka bir ders seçebilecektir.
- Dersler genellikle birer yarıyılık olacaktır.
- Belli krediyi tamamlayan öğrenci, mezun olacaktır.
- Sistemde az sayıda ortak, çok sayıda seçmeli dersler olacaktır.
- Çocuğun yönelmesinde rehberlik yapılacak, öğrenci ve ailesi bu konuda sorumluluklar yüklenecektir.
- Diğer bir ortaöğretim kurumundan veya ayrı programlardan ders alma imkânı verilecek ve okullar arasında yatay geçiş sağlanacaktır.

MEB. Ölçme ve Değerlendirme Sistemi Geliştirme Çalışmaları 6. Ankara 1991.

•Ders geçme ve kredi düzeninin uygulanmasını kolaylaştırmak üzere; *Eğitim Bölgeleri* oluşturulacaktır. Çok programlı okullar, geniş bir ders seçme imkânı sağladığından yaygınlaştırılacaktır. Eğitim bölgelerindeki derslik, laboratuvar, kütüphane, atölye, konferans salonu, spor salonu gibi tesislerin ortak kullanımına imkân veren bir sistem geliştirilecektir.

1991-92 öğretim yılında, koşulları uygun olan ortaöğretim kurumlarında uygulamaya başlanan ders geçme ve kredi sistemi ile ilgili olarak basında çıkan bazı haberler, sistemin ilgili kesimlerce yeterince anlaşılmadığını göstermektedir. Bunun için konuyla ilgili uzmanların ve yetkililerin yeni sisteme ilişkin görüş ve değerlendirmelerini bir araya getirmeyi amaçladık. Görüşlerine başvurduğumuz uzmanların yeni sistem ve yeni sistemin uygulanmasına ilişkin değerlendirmelerinin yanı sıra, yeni sistemle yetişen öğrencilerin üniversiteye girişlerinin nasıl gerçekleşeceği konusundaki görüşlerini de almaya çalıştık. Çünkü eğitim sistemi bir bütündür. Bu sistemin bir alt sisteminde yapılan değişme, doğal olarak diğer alt sistemleri de etkileyecektir. Ortaöğretim alt sisteminde yapılan değişme, diğer bir alt sistem olan yüksek öğrenim sisteminde bazı değişmelere yol açmalıdır. Diğer bir ifade ile yükseköğrenime giriş koşulları, ortaöğretimdeki değişikliğe uyum gösterecek şekilde düzenlenmelidir. Böylece genel eğitim sisteminin alt sistemleri arasında uyum sağlanabilir.

Konuyla ilgili olarak görüşlerine başvurduğumuz yetkili ve uzmanların aşağıda yer alan değerlendirme ve önerilerinin, gerek yeni sistemin daha iyi anlaşılması, gerekse üniversitelerin ve fakültelerin giriş koşullarına ilişkin düzenlemelerine ışık tutulması bakımından yararlı olacağı inancındayız.

“Hayat, bir seçim sürecidir ve bireyin tercih etme hakkı vardır.”

Yeni Ders Geçme ve Kredi Sistemi ile ilgili olarak Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürü Necdet Özkaya, Yaşadıkça Eğitim dergisinin sorularını yanıtladı.

SORU: Sayın Özkaya, ortaöğretimdeki yeni ders geçme ve kredi sisteminin en önemli gördüğünüz yönlerini bize açıklar mısınız?

Ders geçme ve kredi sisteminin en önemli yönü bence öğrencinin ilgisine, isteğine ve yeteneğine göre eğitim yapılmasına imkân sağlamasıdır. Bugüne kadar öğrenciyi, belli dersleri, belli saatler içerisinde almak ve bunları başarmak zorunda bırakmıştık. Bugün eğitim-öğretim açısından büyük bir zihniyet değişikliği yaşıyoruz. Hayat, bir seçim sürecidir ve tercih etme hakkı vardır. Ayakkabı alırken, yemek yerken, sinemaya giderken, arkadaş ve eş seçerken tercih hürriyetine sahip olan ferdin, okul sıralarında dersleriyle ilgili olarak, böyle bir hakkının olmaması, çok önemli bir eksiklik. Bu eksiklikten hareketle, Türk eğitim sisteminde, ders geçme ve kredi sistemi dediğimiz, öğrencinin ilgi, istek ve yeteneğine dayalı yeni bir sistemi 1991-92 öğrenim yılında uygulamaya başladık.

Unutulmaması gereken önemli bir nokta, bu seçimlerin de bir eğitim işi olduğudur. Dolayısıyla, öğrencinin nasıl tercih yapacağı, kendisine öğretilmelidir. “Sen şu alana yönel” gibi bir yaklaşım yerine, öğrencinin lise birinci sınıfa kadarki eğitim-öğretim sürecine ve bu süreçteki başarısına, ilgilerine ve isteklerine bakılmalı ve bunlar gözönünde bulundurulmalıdır. Lise birinci sınıfta başlayan yönelme ve yöneltme, gerçek anlamda lise ikinci sınıfta gerçekleştirilecektir. Bu bakımdan çocuğun ilkökul, ortaokul ve lise birinci sınıf yani toplam 9 yıllık eğitim-öğretim hayatındaki grafiği gözönüne alınarak bir tespit yapılacaktır. Bu yöneltme ve yönlendirme yapılırken, tepesinde öğrencinin, sağ ve sol köşelerinde öğretmen ve velinin bulunduğu üçgenden ortaya çıkacak görüşler esas alınacaktır. Bilimsel veriler, uzlaşma ve pedagojik esaslara dayalı yapılacak olan bu yönelme ve yönlendirmeler tesadüfi olmaktan kurtulacaktır.

Sistemin diğer çok önemli bir yönü ise demokrasiye dayanmasıdır. Türkiye demokrasiyi seçmiş olan bir toplumdur. Demokrasiyi yaşatabilmemiz için insanların demokratik ruhlu olması, demokratik hayatı benimsemesi gereklidir. Toplumda demokrasi-nin yaşaması ve gelişmesi için toplumun, demokratik şuurlu insanlardan oluşması gereklidir. İnsanların demokratik ruhlu olabilmeleri ise ilkokuldan üniversiteye kadar süren eğitim sürecinin demokratik olması ve bu süreçte öğrencilere demokratik vasıfların kazandırılması ile mümkün olabilir. Bildiğiniz gibi demokrasi-nin en önemli özelliği, seçme ve seçilme hak ve hürriyetidir. Bunu ilkokuldan itibaren insanları-mıza öğretemezsek, bunu bir hayat biçimi haline getirmelerini sağlayamazsak, demokrasi-nin yaşaması ve gelişmesi güç olacaktır. Dolayısıyla, uygulamaya koyduğumuz bu yeni sistem, aynı zamanda demokratik bir eğitim ve demokrasi eğitimi açısından da yararlı olacaktır.

Öğrenci, programının ya da başka birilerinin zorlamasına gerek kalmadan, kendi seçimini kendisi yapacaktır. Öğrencinin gerek sistem hakkında, gerekse ülkemizdeki iş alanlarıyla ilgili olarak bilgilendirilmesi, yönlendirilmesi ve desteklenmesi şu-urulu bir seçim yapmasına yol açacaktır.

Devlet düzeni içinde birçok sistemle oynamak mümkündür. Bunlardan en riskli olanı, eğitim sistemiyle ilgili değişikliklerdir. Çünkü, eğitim siste-minde yapılacak olumlu ya da olumsuz değişiklikler, insanlarımızın kaderlerine hükmedecektir. Ferdin kaderine hükmedecek olumlu ya da olumsuz bir tavır, dolayısıyla toplumun kaderini ve milletimizin hayatını etkileyecektir. Bunun için eğitim alanındaki değişik-likler, çok ince elenip sık dokunarak yapılmalıdır. Ders geçme ve kredi sistemi, gerçekten çok uzun za-man içinde düşünülerek ve hemen her zeminde tar-tışılarak, toplumun üniversitelerin ve basının görüşü alınarak gerçekleştirilmiş, büyük bir hamledir. Uygula-mada bazı aksaklıkların olması kaçınılmazdır, bun-lar zaman içinde düzeltilir.

Yeni sistemle öğrenciye fen bilimleri, sosyal bilimler, sanat, spor, Türkçe, matematik, ya-bancı dil, genel kültür gibi geniş bir ders yelpazesi sunuyoruz. Öğrenci yapacağı tercihlerle bu alanların birinde ya da ikisinde ilerleyebileceği kadar ilerleye-cektir.

Sistemin getirdiği en önemli yeniliklerden bi-risi de eğitim-öğretim sürecinde, öğretmenin daha büyük rol oynamasını sağlamasıdır. Sistem, öğ-retmenlere güveni temel almıştır. Öğretmene, ders-leri, konuları hafifletmek veya ağırlaştırmak yetkisi verilmiştir. Ayrıca, okullara Bakanlığın belirlediği seçmeli derslerin dışında, seçmeli dersler koymak

“ Bu sistemi okullar özellikle de özel okullar, kendi gelenekleri açısından benimsemeli, sahip çıkmalı ve sistemin gelişmesi için elden gelen çabayı göstermelidirler. ”

yetkisi verilmiştir. Dolayısıyla, sistem, sadece öğrenciye hür bir atmosfer yaratmakla kalmıyor, okul idaresi ve öğretmenler için de bunu sağlıyor. Böylece, her okul kendi şartlarına göre birtakım programlarda değişikliklere ve çeşitlendirmelere gidebileceklerdir.

O halde bu sistemi okullar özellikle de özel okullar, kendi gelenekleri açısından benimsemeli, sahip çıkmalı ve sistemin gelişmesi için elden gelen çabayı göstermelidirler.

SORU: Yeni uygulamada okullar, eğitim programlarında kendi düzeylerinde birtakım değişiklikler, atılımlar yapabilecek ve bunu seçmeli dersler haline getirebileceklerdir. Ayrıca, her okul yönlendirme çalışmaları yapacak ve öğrenci, öğretmen ve veli bazı tercihler yapmak durumunda kalacaklardır. Bütün bunları yapabilmek öğrenci, veli ve öğretmenlerin sistemi çok iyi bilmelerini, ayrıca sağlıklı bir yönlendirme için çeşitli çalışmalar yapmalarını gerektirmektedir. Yeni sistem, eğitim sürecinde rol oynayan herkese, yeni görevler ve sorumluluklar getirmektedir. Sözkonusu kitlelerin, yeni uygulamanın getirdiği görev ve sorumlulukların bilincine vardırılabilmesi için neler yapılmaktadır?

Daha önce de değindiğim gibi, sistem başından sonuna kadar, hemen her aşamasında, tartışılarak ilgililerin görüşleri alınarak oturtulmuştur. Bu süreçte sistemin ilgilere, özellikle öğretmen ve yöneticilere tanıtılması için yoğun bir çalışma yapılmıştır. Okullar bazında birçok seminerler yapılmıştır. Ayrıca bakanlık birçok kılavuz yayınladı. Yönetim kılavuzu ve programın nasıl uygulanacağına dair kılavuzlar çıkarıldı. Bu eğitim çalışmaları devam edecektir.

SORU: Ortaöğretimdeki bu değişikliğin yüksek öğrenimi de etkilemesi sözkonusudur. Dolayısıyla akla şu soru geliyor; ortaöğretimdeki ders geçme ve kredi sistemi ile üniversiteye giriş sistemi arasında nasıl bir uyum sağlanacaktır? Üniversiteler, bu yeni sistemle öğrenim görerek kapılarına gelen öğrencileri nasıl alacaklardır?

Tabiî burada üniversitelerin yapması gerekenler konusunda birtakım şeyler söylemek, yetki alanımızın dışındadır. Ancak üniversitelerin yap-

maları gerekenlerle ilgili olarak birtakım tekliflerde bulunabiliriz. Gittiğim her toplantıda da konunun tartışılması gerektiğini belirtiyorum. Dolayısıyla, derginiz Yaşadıkça Eğitim de görüş ve düşüncelerimizi ifade edebileceğimiz bir zemindir.

Özellikle söylemek istiyorum ki, bugünkü üniversiteye giriş sisteminde, çocuklar sınava hazırlanırken, özellikle lise 3. sınıfta, okuldaki dersler ihmal edilmektedir. Bu durumdaki öğrenciler ve öğretmenleri büyük sıkıntılar yaşamaktadırlar. Öğrenci açısından olaya bakıldığında, haklı olduğunu görüyoruz. Çünkü bu imtihandaki başarısı ile istikbalini tayin ediyor. Dolayısıyla lise 3'te var gücüyle sınava hazırlanıyor ve dersleri ihmal ediyor. Bunun bir sonucu olarak, her yıl birçok öğrenci üniversiteyi kazandığı halde, lise son sınıftaki bazı derslerden kalabiliyor. Bunun sonucunda Bakanlık, elden geldiğince, bu çocukların sınıf geçmesi yönünde çaba sarfediyor.

Getirilen yeni sistemle sınıfta kalma yok, ders geçme var. Akli başında her öğrenci üç yıllık liseyi 6-7 yarıyılıda bitirebilir. Bitirmediği takdirde, zaten üniversite sınavlarına giremeyecektir. Çalışkan öğrenciler, daha çok kredili dersler alarak 2,5 yılda da liseyi bitirebilirler.

Her yıl lise 3'te yaşanan ve yukarıda izahına çalıştığım izdihamın önlenmesi için üniversite giriş sınavında değişiklik yapılması lâzımdır. Üniversiteler zaten fakülte ve bölümlere ayrılmak suretiyle her biri belirli bir meslek alanına eleman yetiştirmektedirler. Her fakülte, öğrencilerin ortaöğretimdeki ders, kredi ve bunlardaki başarılarına göre öğrenci seçimi yapmalıdır. Örneğin; bir hukuk fakültesi, ortaöğretimde Türkçe, sosyal bilimler alanında şu kadar krediyi, örneğin, 70 ortalama ile tamamlayan öğrenciler, bana müracaat etmeli biçiminde bir şart getirebilir. Ortaöğretimde fen derslerini ağırlıklı olarak tercih eden bir öğrenci de hukuk fakültesini tercih etmemelidir. Böyle bir durumda, bir yönlendirme hatası vardır. Düşük bir olasılık olmakla birlikte, öğrenci tercihinde bir değişiklik yapabilir. Bu durumda üniversitede istediği alana gidebilmek için, lisede alması gereken dersleri almalıdır.

Aynı şekilde her fakülte, kendisine başvuracak öğrenciler için kriterler belirlemelidir. Üniversite giriş sınavı bu şekilde düzenlenebilirse, ortaöğretimdeki sistem daha büyük değer kazanır. Böylece lise son sınıftaki öğrenci, artık bu yılki derslerini de göz ardı edemez. Çünkü üniversiteye giriş için bu derslerden de belli bir başarıyı göstermek zorundadır.

Bizim üniversitelerimizde, bana göre, referans sistemi de eksik. Ortaöğretimdeki öğretmen ve okul müdürlerinin verdikleri referanslar, üniver-

siteye kabulde önemli bir rol oynayabiliyor birçok ülkede. Üniversiteye giriş sistemini, ortaöğretimdeki yeni sistemle uyumlu hale getirdikten sonra, üniversiteye referansla kabul edilme konusunu da düşünmek ve uygulamaya koymak gerekir.

SORU: Sayın Özkaya, yeni sistemin getirdiği ve özellikle dikkat edilmesi gereken olumsuzluklar nelerdir?

Bu yıl uygulamaya koyduğumuz sistemin, bazı zaafı da var. Bunları da kabul etmek ve gözönünde bulundurmak gereklidir. Ders seçme ve yönelmede anne-baba ve danışman öğretmenin önemli rolü olmasına karşılık, seçimde öğrencinin isteği ağırlık kazanacaktır. Öğrenci, en kolay dersleri alarak liseyi bitirmek isteyebilir. Bu durum sistemin bir zaafıdır. En kolay ve zahmetsiz yoldan liseyi bitirmek isteyenler olabilecektir.

SORU: Bu tür durumlarda neler yapılabilir?

Bu durumda, öğretmen ve anne-baba, öğrencinin yüksek öğrenime devam durumunun aldığı derslere, başarısına bağlı olduğunu çok iyi biçimde anlatabilmelidir. En kolay dersleri aldığında, yüksek öğrenimdeki şansının azalacağını öğrenci bilmelidir.

Sistemin diğer bir zaafı da, öğrencilerin farklı dersleri farklı saatlerde almalarından dolayı, okula giriş çıkışların da farklı saatlerde olması sonucudur. Sistem tam olarak oturduğunda bu durum daha belirgin biçimde görülecektir. Ders dağılımlarında öğrencilerin boş zamanları olacaktır. Bu boş zamanlar, nasıl değerlendirilecektir? Bu boş zamanların en verimli ve yararlı biçimde değerlendirilmesi konusunda okul, öğrenci-öğretmen-veli kendi aralarında bir uzlaşmaya varmalıdırlar. Bu boş zamanların, belirli bir program dahilinde okul içinde, çeşitli etkinliklerle değerlendirilmesi gereklidir. Öğrencinin kütüphaneye gitmesi, dersleriyle ilgili çalışmalar yapması sağlanabilir. Okullar bu konu üzerinde özellikle düşünmelidirler.

İlhami FINDIKÇI

Prof. Dr. Kemal GÜÇLÜOL
(ODTÜ Eğitim Fak. Dekanı)

Bilindiği gibi 1991-1992 öğretim yılından itibaren, gönüllü ve Bakanlıkça belirlenen koşulları yerine getiren liselerde, ders geçme ve kredi sistemi uygulanmaya başlandı. "Bu durumda üniversitelerimiz neler yapmalıdır?" sorusunu irdelediğimde, "yapılması gerekenler şunlardır", biçiminde bir öneri listesinden oluşan bir cevabı uygun bulmuyorum.

Bunun yerine aşağıdaki kısa açıklamayı yapmak istiyorum.

1 Ortaöğretimde bir kısım okullarda uygulamaya geçilen ders geçme ve kredi sistemi, bazı ortaöğretim kurumlarımızda denenmiş veya uygulanmış, ancak kısmen de olsa yaygınlaştırılması yönüne gidilememiştir.

2 1973 yılında yapılan Milli Eğitim Şurası'nda ortaöğretim kurumlarında "seçmeli dersler" uygulamasına yer verilmiş ve bu okullara belli bir yetki verilmiş, ancak başarılı sonuçlara ulaşılamamış, hiç değilse herhangi bir değerlendirmeye gidilmemiştir.

3 1739 Sayılı kanunla yükseköğretim kurumlarımızda yatay ve dikey geçişlerin sağlanması öngörülmüş ve 2547 sayılı kanun ve ilgili yönetmelik ve genelgelerle bu durum yinelenmiştir. Ancak, üniversitelerimizin çoğunda, bu uygulamanın asıl amaçları doğrultusunda işletildiğini belirtmek güçtür. Aynı durum, daha çarpıcı ve belki daha da başarısız şekilde seçmeli dersler konusunda da gözlenmektedir.

4 Üniversitelerimizin birkaçında ders geçme ve kredi, diğerlerinde sınıf geçme sistemi uygulanmaktadır. Ders geçme ve kredi sistemi, bu sistem gereğince anlaşılıp, uygun altyapı oluşturulmak ve sistem, zamanla geliştirilip olgunlaştırılmak koşuluyla, diğer yükseköğretim kurumlarında da uygulanabilir.

5 Ders geçme ve kredi düzenininin, öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine uygun ders seçebilmeleri, eğitimde demokratikleşmeye katkısı, daha ekonomik ve çağdaş gelişmelere uygun uygulamalara olanak sağlaması gibi olumlu yönleri vardır. Ancak, bu sadece bir yönetmelik konusu olmadığı gibi sürekli çaba ister. Sadece bir ölçme ve değerlendirme veya geçme-kalma konusuyla sınırlı da değildir. Öğretmenlerin yetiştirilmesinden, atanma ve yer değiştirmelerine, program geliştirmeden okul binalarının yapımına kadar çeşitli konu ve uygulamaları içerir.

6 Milli Eğitim sistemimizde yapılan veya yapılacak değişme ve gelişmelerde, eğitimde bütünlük ilkesi gözardı edilmemelidir. Oysaki, bu tür bir yaklaşımın örneklerini gerekli sıklıkta gördüğümüzü söyleyemeyiz.

“ Milli Eğitim sistemimizde yapılan veya yapılacak değişme ve gelişmelerde, eğitimde bütünlük ilkesi gözardı edilmemelidir. ”

“Yeni sistemde danışman öğretmen bir rehber öğretmen işlevini görebilmesi için, çocuk ve gençlik psikolojisinin yanısıra gençle nasıl iletişim kurulacağını bilmesi gerekir.”

Sonuç olarak, amaç, ortaöğretimdeki değişiklikleri yükseköğretime aynen yansıtma veya ortaöğretimde hiç irdelemeden, gerçek ihtiyaçları, mevcut durumu bilimsel ve teknolojik verileri hesaba katmadan olduğu gibi sadece yüksek-öğretimin -örneğin ÖSYM merkezinin öngördüğü kurallar ve mevcut uygulamalar doğrultusunda- istediği değişiklikleri yapmak değildir.

Aslolan, Milli Eğitim sistemimizi, genel amaçları ve ortaöğretim, yükseköğretim ve diğer tür ve düzeylerde belirlenen özel amaçları doğrultusunda, bir bütün olarak ele almaktır. Bu bütünlüğü bozmadan bölüm, düzey veya türlere ilişkin değişme ve gelişmeleri başarabilmektir.

Bunda da görev sadece Milli Eğitim Bakanlığı'na düşmez, üniversitelerimizin de üzerine düşen görevleri yapmaları gereklidir.

Prof. Dr. Halûk YAVUZER

(İ.Ü. Ed. Fak. Eğitim Bilimleri Bölüm Başkanı-İstanbul ÖSYM İl Başkanı)

Ortaöğretim düzeyinde yeni uygulanmaya başlanan ders geçme ve kredi sistemini, çağdaş pedagojiye uygun ve pek çok batı ülkesinde uygulanan modern bir sistem olarak düşünüyor ve zaman içinde çok yararlı olacağına inanıyorum.

Başlangıçta kuramı uygulamaya dönüştürürken, kısa bir uyum döneminin yaşanacağı, her yenilikte olduğu gibi burada da bir gerçektir. Ancak, daha önceki sınıf geçme sisteminde öğrencilerin ilgi ve yetenekleri düşünülmemesinin, yoğun bir bilgi bombardımanına tutulmaları, onların başarıları yerine başarısızlıklarının değerlendirilmesi, okul başarısızlığını artıran önemli bir faktördü. Bu yeni sistem sayesinde, ortaöğretim düzeyindeki gençler, kendi ilgi ve yetenekleri doğrultusunda kredili dersler alarak kendilerini yönlendirme fırsatına kavuşmaktadırlar.

Yeni sistemde danışman öğretmenin bir rehber öğretmen işlevini görebilmesi için, çocuk ve gençlik psikolojisinin yanısıra, gençle nasıl iletişim kurulacağını bilmesi gerekir. Bu amaçla, öğretmenlerin tümüne, hizmetiçi eğitim yoluyla pedagoji ve rehberlik bilgileri, uygulamalı olarak verilmelidir. Aksi halde sistemin başarılı olamayacağı kaygısını taşımaktayım.

Burada önemli bir konu, ortaöğretimden çıkan gençlerin üniversitelere kabulüdür. Kuşkusuz ÖSYM sınav sistemi bu yeni uygulamayla değiştirilecek ve üniversiteler, fakülteler, kendi özellikleri doğrultusunda öğrencilere bekledikleri puan türünü bildireceklerdir. Böylelikle ortaöğretimini tamamlayan genç, kendi isteği ve yetenekleri doğrultusunda bir fakülte ya da yüksek okula girme şansı elde edecektir. Bu konuda İstanbul ÖSYM il yöneticiliği olarak bizler, lise öğrenimi boyunca her yıl sınav sisteminin,

iki basamaklı ÖSYM sistemine oranla daha yararlı olacağını, merkezimize raporla duyurmuş bulunmaktayız.

Prof. Dr. Yıldız KUZGUN

(A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi)

Ortaöğretimde yeni uygulanmaya başlanan sistem, özlenen bir sistemdir. Öğrencilerin ilgi ve yetenekleri doğrultusunda eğitilmelerini ve çağın gerektirdiği uzmanlaşmayı sağlayacak bir sistemdir. Bilindiği gibi meslek liselerinin birçok bölümleri vardır ve öğrenciler yatkın oldukları alanda yetiştiriliyorlar. Genel liseler ise genel kültür veriyorlardı. Yüksek öğretim programlarının çeşitliliği, genel kültürde de artık bir ayrılaşmaya ve uzmanlaşmaya ihtiyaç gösteriyordu. Yeni sistem bunu sağlayacaktır.

Ortaöğretimdeki sistem değişikliği, üniversite girişleri esas alınarak yapılmıştır. Çünkü üniversite girişlerinde yeterince puan çeşitlemesi zaten yapılmış durumdadır. Öğrencinin girdiği yüksek öğretim programında, ortaöğretimde aldığı derslerin etkisi olacaktır. Öğrenci, girdiği yükseköğretim programına uygun seçmeli dersler almışsa, başarı puanı hesaplanırken daha avantajlı olacaktır. Bu durumda, meslek liselerinden çıkışlıların da kendi alanlarıyla ilgili bir yüksek öğrenim programına gitmeleri avantajlı olacaktır.

Yeni sistemle öğrenciler, lisede çeşitli kanallara ayrılmış olacaklarından, lise son sınıfta yaşanan kargaşa önlenebilecektir.

Sistemin yürümesi için öğretmenlerin, belirli düzeyde rehberlik anlayışına sahip olmaları, bunun için de rehberlik dersinin öğretmenlik formasyonu dersleri içinde mutlaka yer alması gereklidir. Ayrıca, seçimlik ders alternatiflerinin çoğaltılması ve sınıfların kalabalık olmamasına özen gösterilmelidir.

Prof. Dr. Süleyman Çetin ÖZOĞLU

(A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi)

Olayı, bir sistem bütünlüğü içinde ele almak gereklidir. Şu anda yönetmelikle ortaöğretime getirilen yenilikler, geniş bir sistemin uygulamaya konulan bir kısmını oluşturmaktadır. Yönetmelikte, özellikle öğrencinin yeterince tanınması ve yönelmesi için gerekli olan psikolojik ölçme araçları, testler ve rehberliğe yeterince yer verilmediği kanısındayım. Uygulamanın en iyi şekilde oturabilmesi için psikolojik ölçme araçlarına büyük ihtiyaç vardır.

Danışman öğretmenin, bu uygulama içinde aktif yer alması ve rehberlik servisiyle uyum içinde çalışması çok önemlidir. Uygulama, yönlendirme sisteminin diğer unsurlarıyla birleştirilmeli ve yönlendirme, gerekli meslek alanlarına yönelik olarak yapılmalıdır.

“Öğrencilerin ilgi ve yetenekleri doğrultusunda eğitilmelerini ve çağın gerektirdiği uzmanlaşmayı sağlayacak bir sistemdir.”

“Uygulamanın en iyi şekilde oturabilmesi için psikolojik ölçme araçlarına büyük ihtiyaç vardır.”

Yeni uygulama, eğitim-öğretim sisteminde, öğrencinin, tüm işlerin merkezine alınmasını sağlayan çok önemli bir devrimdir. Uygulamanın bir eğitim reformu özelliği taşıması gereklidir. Yeni uygulama, eğitim-öğretimin yanında başka birtakım hizmetlerin de okul ortamında gerçekleştirilmesini gerekli kılmaktadır. Öğrencinin tanınması ve sağlıklı bir yönlendirme yapılabilmesi, çeşitli psikolojik ölçme araçları ve testlerden rehberlik uygulamalarından yararlanmayı gerektirmektedir. Bu ise ancak koşulları uygun okullarda gerçekleştirilebilir.

Bu sistem üniversite giriş sistemiyle birleştirilmelidir. Öğrencilerin çabaları, aldıkları dersler, krediler üniversiteye girişe yansımalıdır. Aslında, üniversite giriş sınavları, öğrencilerin ortaöğretimdeki bazı farklılıklarını yansıtacak biçimde, küçük de olsa bazı düzenlemeleri daha önce gerçekleştirerek sisteme ışık tutmuştu.

Yeni sistemdeki yönlendirme, öğrencinin yüksek öğrenimini de dikkate almalıdır. Üniversitelerin, yeni sistemle yetişen öğrencilerin ortaöğretimde aldıkları derslere, kredilere ve başarılarına göre kriterler getirmeleri ve öğrencileri bu şekilde kabul etmeleri, bu uygulamanın özlenen, çağdaş bir sonucunu oluşturacaktır. Fakültelerin belirli dersleri ve kredileri olan öğrencileri kendi programlarına almaları, diğer bir ifade ile ortaöğretimdeki yönlendirmeyi, kendi programları için esas almaları gereklidir. Konunun bu kısmı üzerinde hassasiyetle durulmalıdır.

SONUÇ

Ortaöğretim düzeyinde uygulanmaya başlanan ders geçme ve kredi sistemi konusundaki görüşlere genel olarak bakıldığında, uzmanların görüşleri ışığında şu sonuçlara varılabilir:

✓Yeni sistem, temelde öğrencilerin yetenek, ilgi ve istekleri doğrultusunda ilerlemelerine yol açması ve eğitimin merkezi olmaktan uzaklaştırılması bakımından özlenen bir uygulamadır.

✓Sistem, tam olarak uygulanıncaya kadar bazı problemler yaşanabilir, uygulamadan doğan sorunların çözümlenmesi için yönetmeliklerde gerekli değişikliklere gidilmelidir.

✓Eğitim sistemi bir bütündür. Bu sistemin ortaöğretim alt sisteminde gerçekleştirilen değişiklik, doğal olarak ilköğretim ve yükseköğretim alt sistemlerini de etkileyecektir. Yükseköğretimde, ortaöğretimdeki değişikliğe uyum sağlama yönünde özellikle üniversiteye giriş süreci için gerekli çalışmalar zaman kaybetmeden gerçekleştirilmelidir.

✓Gerçekleştirilen değişiklik, sadece bir yönetmelik ve ona bağlı bir uygulama olarak değil, eğitimde yeni bir anlayış olarak düşünülmelidir.

Eğitim sistemi bir bütündür.

Hangi Anaokulunu Seçelim?

Bahar AKINGÜÇ

Özel Kültür Okulları Eğitim Yöneticisi

Çocuğun ilk adımı, ilk sözcüğü, başladığı ilk eğitim kurumu hayatının önemli kilometre taşlarını oluşturur.

İnsan hayatında ilklerin önemi çok büyüktür. Çocuğun ilk adımı, ilk sözcüğü, başladığı ilk eğitim kurumu hayatının önemli kilometre taşlarını oluşturur. Çocuk, gelişimi açısından pek çok ilki kendi ailesi içinde anne-babası ile yaşarken, bazı başlangıçları da ailesi dışında bir sosyal ortamda gerçekleştirir. Okula başlama bu bakımdan çocuğun hayatında çok önemli bir yer tutmaktadır. Herhangi bir okulöncesi eğitim kurumunda eğitim hayatına başlayan çocuk, sosyal hayat içindeki yerini almak, diğer çocuklarla paylaşmayı öğrenmek ve sistemli eğitime başlamak gibi kendisi için yeni olan pek çok olguyla ilk kez karşılaşmaktadır. Böylece çocuğun hayatında pek çok sosyal başlangıca ortam sağlayan ve bu başlangıçlara sahne olan okulöncesi eğitim kurumlarının çocuğun hayatındaki önemi daha da artmaktadır.

Çocuğun dört yaşından itibaren annenin bakımının ötesinde sistemli bir eğitime ihtiyaç duyması okulöncesi eğitimin artık tüm dünyada gerekli bir eğitim dönemi olarak kabul edilmesine yol açmıştır. Bunun bir sonucu olarak UNICEF'in, "Herkes İçin Eğitim" seminerinde, 1990'lı yılların eğitim açısından üç önemli hedefinden birisi olarak, okulöncesi eğitimin yaygınlaştırılması noktası vurgulanmıştır.

Bahar AKINGÜÇ
1986'da Boğaziçi Üniversitesi Ekonomi Bölümü'nden mezun oldu. 1986-88 yılları arasında ABD'de California State Üniversitesi Eğitim Yönetimi Bölümü'nde yüksek lisans yaptı. Türk Eğitim Sisteminde Yönetim ile Amerikan Eğitim Sisteminde Yönetimin Karşılaştırılması başlıklı tezi ile Master of Science derecesini aldı. Daha sonra 1,5 yıl aynı bölümün doktora programını izledi.
1989'dan itibaren Özel Kültür Okulları'nda öğretmen ve yönetici olarak görev yapmaktadır.

Çocuğun yaşamında böylesine önemli bir yer tutan okulöncesi eğitim kurumlarının, ülkemizde yeni yeni kurularak gelişiyor olması beraberinde bazı sorunlar getirmiştir. Diğer eğitim kurumları (İlkokullar, liseler, vb.) gibi yerleşik ve uzun geçmişi olmayan okulöncesi eğitim kurumlarının, mekân düzenlemesi, eğitim programı, velilerle ilişkiler ve sosyal etkinlikler bakımından, çocuğun içinde bulunduğu dönemin özelliklerine dikkat etmeleri gerekmektedir. Aynı zamanda bu konularla ilgili bilimsel gelişmeleri izleyip, gerekli değişiklikleri zamanında gerçekleştirmelidirler.

Okulöncesi eğitim kurumlarının sözü edilen önemi ve ülkemizde yeni yeni yerleşmeye başlaması, velilerin okulöncesi eğitim kurumlarını çok dikkatli biçimde seçmeleri sorununun gündeme getirmiştir. Kuşku-

suz, velilerin amacı, çocuklarının en iyi şekilde yetişmeleridir. Eğitim kurumlarının da amacı budur. Ülkemizde, çoğu özel kişi ya da kuruluşlarca ticari amaçlarla açılan okulöncesi eğitim kurumlarında, ticari amacın eğitim amacının önüne geçmemesi gerekmektedir. Aksi durumda eğitim kurumlarının bir marketten, bir fabrikadan farkı kalmayacağı söylenebilir.

Eğitim kurumlarından birisini seçmek isteyen anne-babaların, öncelikle kurumun niteliği hakkında bilgilenmesi gereklidir. 4-6 yaş çocuklarının devam ettiği okulöncesi eğitim kurumlarının niteliğini belirleyen üç temel faktörden sözedilebilir.

Bu faktörler şunlardır:

- 1- Öğretmen,
- 2- Fizikî mekân,
- 3- Eğitim.

Hangi düzeyde olursa olsun, eğitim, bilinçli çabalar topluluğudur.

İngiltere'de NAEYC (National Association For Education of Young Children) adlı kuruluş, okulöncesi dönemde çocukları bulunan velilere yardımcı olmak amacıyla, okulöncesi eğitim kurumlarının taşımaları gereken asgari standartları şöyle saptamıştır:

1- Bir öğretmene düşen ideal çocuk sayısı 10 olmalı, ayrıca bir sınıfta en çok 20 çocuk, bir öğretmen ve asistanı olmalıdır.

2- Anaokulunda uygulanan eğitim programı, çocuk gelişimi uzmanları tarafından hazırlanmış olmalıdır.

3- Öğretmenler, üniversite mezunu olmalı ve çocukların gelişim özelliklerini bilmelidirler.

4- Tüm eğitim-öğretim ve sağlık kadrosu, eğitimdeki gelişmelerden haberdar olmalı ve sürgit eğitimden geçmelidirler.

Velilerin anaokulu seçimi sırasındaki ziyaretlerinde, özellikle şu konulara dikkat etmeleri gerektiği düşünülmektedir:

Okulun Donanımı-Sınıf İçi Donanım: Yeterli eğitici oyuncak ve malzemelerin bulunması, bu malzemelerin çeşitliliği ve güvenliği, temizlik ve sağlık koşullarına uygunluğu önemlidir.

Eğitim-Öğretim Kadrosu: Öğretmenlerin çocukları sevmeleri, ilgi duymaları, okulöncesi eğitimle ilgili yeterli bilgi ve beceriye sahip olmaları, insan ilişkilerinde tutarlı olmaları, sağlıklı bir eğitim felsefesine

sahip olmaları ve nihayet tüm davranışlarıyla olumlu bir yetişkin modeli oluşturmaları önemlidir.

Program: Çocukların gelişim özelliklerine uygun programın, sosyal ve bilişsel etkinlikleri dengeli biçimde içermesi ve uzmanlar denetiminde uygulanması önemlidir.

Okul-Aile İlişkileri: Eğitimin bir bütün olduğu ve çocuğun eğitiminde ailenin önemi, bilinen bir gerçek olduğuna göre, okulöncesi eğitim kurumunun, aile ile yeterli bir işbirliği içinde olması, gerekliliğin de ötesinde zorunludur. Günümüzde hangi türden olursa olsun, eğitim kurumlarında sadece çocukların eğitimi değil, çocukların yakın çevresindeki yetişkinlerin de eğitim ihtiyaçlarının belirlenip, uygun yetişkin eğitimi programları ile bu ihtiyaçların giderilmesi önemlidir.

Sonuç olarak, hangi düzeyde olursa olsun eğitim, bilinçli çabalar topluluğudur. Çocuğun çok hassas bir gelişim döneminde olması, okulöncesi eğitimin önemini daha da artırmaktadır. Unutulmaması gereken nokta, okulöncesi dönemdeki eğitimin, çocuğun yıllarca süreceği eğitim-öğretim hayatının temelini oluşturduğu ve bu temelin sağlam biçimde atılması gerektiğidir. Anne-babanın 4 yaşındaki çocuğunu güvenli ellere bırakması ve çocuğu okuldayken huzur içinde olması; anaokulunu seçerken dikkatli olmasını ve yukarıda belirtilmeye çalışılan standartları göz önünde bulundurmasını gerektirmektedir.

Ticari amaçlarla açılan okulöncesi eğitim kurumlarında, ticari amacın eğitim amacının önüne geçmemesi gerekir.

Eğitim ve Disiplin

Süheyla BİLGEN

Bilkent Üniversitesi, Öğretim Görevlisi

Disiplin, öğretmenin izleyicisi olmaktır. Öğretmenin izleyicisi olmak, öğretmeni zorla değil, içinden geldiği için izleyen olmaktır.

Gözlerimizi kapatıp 'disiplin' sözcüğünü düşündüğümüzde aklımıza ilk gelen kavramlar, engelleme, istediğimizi yaptırma, cezalandırma, yasaklama, sert olma vb. dir. Oysa bu sözcüğün kökenine baktığımızda 'öğretmenin izleyicisi' anlamına gelen 'disciple' sözcüğünden türemiş olduğunu görüyoruz. Öğretmenin izleyicisi olmak öğretmeni zorla değil, içinden geldiği için izleyen olmaktır. Çocuklar alacakları cezadan ürktükleri için değil, doğruluğuna inandıkları ve içlerinden geldiği için kurallara uymalıdır.

Aile içinde, okul ortamında ve toplum yaşantısında kişilerin gereksinimlerinin yapıcı bir biçimde karşılanması açısından, davranışların yaşama geçirilmesine olanak sağlayacak çeşitli yaklaşımlar vardır. Yıllar içinde, eğitimci ve psikologlar değişik disiplin yaklaşımları önermişlerdir.

Disiplin konusunda üç temel yaklaşım vardır:

- Otoriter yaklaşım,
- Bırakınız yapsınlar yaklaşımı,
- Yapıcı disiplin yaklaşımı.

Otoriter yaklaşım: Bu yaklaşımda kurallar yetişkinler tarafından konur ve uyulup uyulmadığı yine yetişkinlerce denetlenir. Çocuklar konan kurallara uymadıklarında alınabilecek tavırlar vardır. Bu tavırlar şunlardır:

a) *Yenilgiyi kabul etmek:* Bu durumda umutsuzlukla, 'bırakınız yapsınlar' tavrının benimsendiği görülür.

b) *Diretmek:* Bu biçimdeki tavır bazen etkili olsa da, çocukla dostluk ilişkisini yıpratır.

c) *Ceza vermek:* Ceza yoluyla çocuk davranışını, korktuğu sonuçlardan kaçınmak için değiştirmiş olur. Öz-denetim yerine dışdenetim öğretilmiş olur.

d) *Ödüllendirmek:* Bu biçimdeki tavırda olumlu davranış için ödül vermek gerekir.

Ancak bir süre sonra yetişkin, kendisini sakıncalı bir yolda bulabilir. Bu yolda etkisi geçen rüşvetlerin yerine yenilerini bulmak gibi sakıncalar vardır.

Diretmek, ceza ya da ödül vermek aslında kısa dönemde sonuç veren yöntemlerdir. Ancak uygulanacak disiplin yaklaşımları seçilirken uzun dönemli etkiler, özdenetim kazandırma yolundaki katkıları ve çocuğun benliği üstündeki etkileri gözönüne alınmalıdır. Dış kaynaklı otoritenin sağlayacağı kurallara uygunluk, ancak o otorite var olduğu sürece gözlenecektir. Kısa bir süre gözden uzak kaldıklarında çılgınca davranışlar sergileyen çocuklar, hiçbirimizin yabancıları değildir. Elindeki kâğıt parçasını kimse bakmazken yere atıveren, ancak çevresinde birileri varken çöp kutusu arayan yetişkinler, dış kaynaklı, otoriter bir disiplin anlayışının ürünleridir. "Otoriter bir disiplin, diktatörlüklerde yaşayacak çocuklar için uygundur, bağımsız düşünmesi beklenen çocuklar için değil."¹ Otoriter disiplin ortamlarının önemli sakıncalarından biri de, çocuklara, kendi değerlendirme ve yargılarına değil, başkalarınınkine güvenmenin öğretilmesidir.

1- D.C. Briggs. *Your Child's Self-Esteem*, Dolphin Books, 1975.

Bırakınız yapsınlar yaklaşımı: Anneanne ve dedelerimizden öğrendiğimiz, otoriter disiplin yöntemlerinin sakıncaları, çok sayıda bilimsel araştırma sonucu gözler önüne serilince çocuk eğitimi ve disiplin konularında bu kez de bir başka uca kayıldığı görüldü; çocuğun tamamen özgür bir biçimde yetişmesi gereği vurgulandı. Böylece kurallar ve kurallara uyulması gibi konular ortadan kalktı. Çünkü çocuklar istediklerini yapabilmelidiler. Bu deneyimlerin sonucu çarpıcı oldu. Otoriter bir disiplin ortamında yetişen çocuklardan daha uyumsuz, ben-merkezci çocuklar yetiştiği gözlemlendi. Kural tanımayan çocuklara dayanabilen yetişkin sayısının azlığından (!) bu çocuklar dışlandı, yalnız bırakıldı.

Yapıcı disiplin yaklaşımı: Son yıllarda bilimsel araştırma sonuçlarından yoğun destek alan yeni anahtar sözcüğü 'demokrasi' olan yeni bir yaklaşım kabul gördü. Yapıcı disiplin yaklaşımı, konulacak kuralların, belli bir ortamda yaşayan kişilerin gereksinimleri ve özelliklerine uygun olması gerektiğini vurguluyor. Araştırma ve gözlemlere göre, konulan kurallar ilgili kişilerin özelliklerine uygun olmadığında, bu kurallar kolayca çiğnenebiliyor. Örneğin, ilkökul çağındaki bir çocuğun, her gittiği yere koş-

Aile içinde, okul ortamında ve toplum yaşantısında kişilerin gereksinmelerinin yapıcı bir biçimde karşılanması açısından, davranışların kurallarla belirlenmesi gerekir.

Sorunların özgür bir ortamda, hep birlikte tartışılması için ayrılan zaman, birlikte üretilen çözümler, birlikte geliştirilen kurallar, çocukların sorumluluk bilincini artırıyor.

rak değil de yürüyerek gitmesini öngören bir kural çiğnenmeye mahkûmdur.

Çocukların, çocuk olmalarından kaynaklanan çocuksu dürtülerini engelleyen kurallar yerine, bir yandan onların çocuk olma hakkını gözetken, öte yandan diğerlerinin de haklarını kollayan ve çocuksu dürtülerini yönlendirebilecek kurallar, en etkili kurallar olarak görülüyor. Bu arada, konulan kurallara yetişkinlerin de uyduğunu görmenin, çocuk açısından öğreticiliği vurgulanıyor.

Özellikle çocuklarla birlikte uygulanacak demokratik disiplinin işlerliği açısından, çocukların duygularını tanımanın, bu duygularla nasıl başedileceğinin bilinmesinin önemi belirtiliyor. Çocuğun olumsuz davranışlarının altında olumsuz duyguların yattığını bilen öğretmen, çocuğa olumsuz duygularını ifade etme olanağı tanıdığında bu davranışların azaldığını gözleyebiliyor. Bu ortamda, 'sen' diye başlayan cümleler yerine, 'ben' diye başlayan ve öğretmenin duygu ve beklentilerini yansıtan uyarılar, eleştiriler ve övgüler iletişimi canlı tutuyor ve istenilen sonuçlara varılmasını kolaylaştırıyor.

Sorunların özgür bir ortamda, hep birlikte tartışılması için ayrılan zaman, birlikte üretilen çözümler, birlikte geliştirilen kurallar, çocukların sorumluluk bilincini artırıyor. Böyle bir ortamda yetişen çocukların, kendilerine ve çevrelerine saygılı, duygusal düzeyde dengeli, özgüvenli, toplumsal sorumluluk alabilen, yaşama sevinci dolu oldukları gözlenmiş.

Çocuk-yetişkin ilişkisini kısa formüllere indirgemek ve bir çırpıda tüm boyutlarıyla ele almak elbette olanaksızdır. Bu yoğun ve karmaşık ilişki sürecinde yetişkin, zaman zaman, eleştirdiğimiz *birakınız yap-sınlar* ya da *otoriter disiplin* yaklaşımlarına da kayacaktır. Önemli olan, genelde tutarlı ve bilinçli bir tavrın, temel ilkeler çerçevesinde uygulanmasıdır.

HAZIRLAYAN: Gülay DOKUZOGUZ

BİR SORUNUMUZ VAR

*Yaşadıkça Eğitim Dergisi
Bir Sorunumuz Var Bölümü
İlgilerine,*

Altı yaşındaki oğlum basketbol çalışmasına gitmek istiyor. Onun böyle bir çalışmaya hazır olup olmadığını nasıl anlayabilirim?

Nur ERİNÇ

Sayın Nur Erinç,

Altı yaşındaki çocukların çoğu, takım sporlarına katılmak için gerekli fiziksel kapasite ve olgunluğa sahiptirler. Bir çocuğunun takım sporlarına hazırlanış şekli belirtilerle şunlardır:

- ✓Sözel yönergeyi dinleyebilme,
- ✓Basit kuralları anlayabilme ve uygulayabilme,
- ✓Arkadaşları ile işbirliği yapabilme,
- ✓Koşma, atlama, topu atma ve yakalama gibi temel motor becerileri yapabilme.

Spor yapmak, çocuklar için yararlıdır. Çünkü spor yolu ile bir grubun (takımın) üyesi olmayı öğrenirler. Ama bu yaşta çocuğun katılacağı çalışma aynı zamanda eğlendirici de olmalıdır. Çocuk bu zevki, bir kere tadarsa her çalışmaya istekle katılabilecektir.

Çocuğunuzu bir takım sporuna kaydettirmeden önce, düşündüğünüz sporun (basketbolun) çocuğunuzun gelişim özelliklerine uygun olup olmadığını gözden geçiriniz. Örneğin; kendisine hızlı biçimde top atıldığında, çocuğunuz ayakta kalarak ve aynı biçimde karşılık verebilmelidir.

Ayrıca göndereceğiniz spor merkezini fizikî koşulları, çalışan personelin niteliği yönlerinden incelemeniz de yararlı olacaktır. Çalışma alanı güvenli, alanın zemini sportif çalışmalara uygun olmalıdır. Kazanmak, en önemli ve tek amaç olmamalıdır. Antrenör, her çocuğu yapabileceğinin en iyisini yapması yönünde desteklemeli, oyun-eğlence ortamı yaratmalıdır.

Altı yaşındaki çocuklar aşırı zorlanmamaları halinde, fizikî özellikleri, esneklik ve eğilimleri nedeniyle çalışma sırasında ciddi boyutlarda yaralanmazlar. Ama çalışma alanındaki ufak nesnelere takılarak veya tökezlenerek arasına düşebilirler. Bu tür küçük kazalarla çocuklar her zaman ve her yerde karşılaşabilirler, ancak önemli bir zarar görmezler.

Ortaöğretimde Ölçme ve Değerlendirme Sorunları

Yard. Doç. Dr. Ali TEMEL

(Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi)

Eğitim sisteminde öğrenci başarısının ölçülmesi ve değerlendirilmesi, eğitim sürecinin tamamlayıcı ve ayrılmaz öğeleridir.

Eğitim programının son ögesi olan değerlendirme ile programın amacına ulaşip ulaşmadığı kontrol edilmektedir. "Beklenen ve ulaşılan sonuçlar arasında bir fark var mıdır? Davranış değişmiş midir?" sorularına cevap aranmaktadır. Bir başka deyişle değerlendirme, öğretme-öğrenme sürecinin her aşama-

sında, bu sürecin etkili olup olmadığını, etkili değilse büyük kayıplar ortaya çıkmadan yapılabilecek değişiklikleri saptamada kalite kontrolünü sağlamaktadır (Bloom, 1972, s.8).

Başarı ve başarısızlığı saptamak için, öğrencilerde meydana gelen davranış değişikliklerinin objektif

**Milli Eğitim
Bakanlığı,
liselerde ölçme ve
değerlendirmenin
objektif testlerle
yapılmasını
zorunlu
tutmaktadır.**

ve güvenilir yöntemlerle ölçülüp değerlendirilmesi gereklidir. Eğitim sisteminde, öğrenci başarısının ölçülmesi ve değerlendirilmesi, eğitim sürecinin tamamlayıcı ve ayrılmaz öğeleridir. Bu nedenle ölçme ve değerlendirme yalnızca bir sınav olarak görülmemeli, her dersin, ünitenin bitiminde yapılmalıdır. Bu tür değerlendirmeler amaca uygunluk ve objektiflik bakımlarından önem taşımaktadır. Örneğin, bir ders ya da ünite sonundaki bir değerlendirme ile ne öğrenildiği az bir riskle ölçülebilirken, bir yarıyıl boyu verilenlerin ölçülmesinde risk artmaktadır (Mialeret, 1978, s.134). Öğretmen, sınavlardan elde ettiği sonuçlara dayanarak, öğrenciyi tanımak ve hakkında karar vermek durumundadır. Bunu yapabilmek için, gerekli bilgi ve tecrübeye sahip olması, kanıtları nasıl toplayacağını ve nasıl yargıya varacağını bilmesi gerekir. Oysa farklı kaynaklardan yetişen öğretmenlerin çoğunluğu, ölçme ve değerlendirme alanında sınırlı bilgiye sahiptir (Gullickson, 1984, s.224-248). Öğretim süreçlerinin değerlendirilmesi, öğretmenlerin formasyonu, hizmet içi ve iş başında yetişmeleri ile yakından ilgilidir.

Ülkemizde öğretmen yetiştiren kuruluşlarda uzun yıllardır, ölçme

ve değerlendirmeye ilgili dersler okutulmasına rağmen, öğretmenlerimizin çoğunluğunun bu konuda yeterli formasyonu kazandıklarını ve objektif değerlendirme yapabildiklerini kabul etmek güçtür. Zaten Bakanlık da bu bakımdan, liselerde ölçme ve değerlendirmenin objektif testlerle yapılmasını zorunlu tutmakta, ancak uzmanlarınca hazırlanmış testlerin kullanılabilceğini belirtmektedir (Sınıf Geç.ve Sın. Yön. Mad: 13).

Öğretmenlerimizin bir kısmının, hizmet öncesi eğitimlerinde ölçme ve değerlendirme dersi almadıkları ya da üniversitelerin ilgili fakültelerinde "pedagoji" dersi adı altında yalnızca bir sınava girerek sertifika aldıkları bilinen gerçektir.

1982'de çıkarılan 41 sayılı kararname ile öğretmen yetiştiren kuruluşlar yeni yapısına kavuşuncaya dek, öğretmenlik formasyonu veren bazı fakültelerle, eğitim enstitülerinin bazı bölümlerinde ölçme ve değerlendirme dersine yer verilmediği; verenlerin bazılarında da ders saatlerinin değiştiği görülmektedir. Durum bu olunca, bazı öğretmenlerimizin değerlendirmeyi yalın bir not verme işi olarak algıladıkları, daha öğrencilik yıllarından kalma izlenimleriyle not verdikleri görülmektedir. Biraz da bunun sonucu, ölçme hatası savıyla bölge idare mahkemesine başvuran ortaöğretim öğrencilerinin 1/4'ünden fazlası mahkeme kararıyla başarılı sayılmaktadır.

Hizmet öncesi eğitimlerinde ölçme ve değerlendirmeye ilgili ders gören öğretmenler, görmeyenlere göre objektif testleri daha fazla kullanmak istemektedirler. Bu da değerlendirme dersi gören öğretmenlerin, "öğrenci başarılarını değerlendirmelerine ilişkin uygulamalarının daha olumlu olduğu" görüşünü (Gümüş, 1981, s.51, 61) daha güçlü bir şekilde doğrulamaktadır. Öte yandan Deschamps (1982, s.203), öğrenci başarısızlığının bir kısmını, öğretmenlerinin, yetiştirilmesi ile ilgili sorunlara bağlamaktadır.

Yapılan değerlendirmelerin çok yönlü olmamaları nedeniyle subjektif bir nitelik taşımaları olası görülmektedir. Bunun sonucu olarak, değerlendirme etkili bir eğitim aracı olma gücünü gösterememektedir.

YÖNTEM

Yukarıda belirtilen nedenlerle, bu çalışmada, "eğitim programının değerlendirme ögesiyle ilgili ortaöğretimdeki uygulamalar ve sorunlar nelerdir?" sorusuna cevap aranmıştır. Buna cevap bulabilmek için Adana ilinde 27 akademik lisede görevli 213 öğretmene tarafımızdan hazırlanan iki bölümden oluşan bir anket verilmiştir. Verilen cevapların frekans ve yüzdeleri tablolastırılmıştır. Araştırma, akademik liselerdeki sosyal bilimler alanlarında görevli öğretmenlerle sınırlandırılmıştır.

BULGULAR

Kişisel ve Mesleki Bulgular:

✓ Anket verilen öğretmenlerin % 70'i erkek ve yarısından fazlası 30 yaşın üzerindedirler. 50 yaşını geçen öğretmen çok azdır (% 2.3). 25 yıldan fazla meslekte çalışan yoktur.

✓ Lise öğretmenlerinin % 80'i üniversite ya da yüksek öğretmen okulu mezunlardır. Lisede görev yapan eğitim enstitüsü mezunu öğretmenler azınlıktadır. Öğretmenlerin % 14'ü hizmet öncesi eğitimleri sırasında öğretmenlik formasyonu derslerini almamışlardır.

✓ Öğretmenlerin % 60'ı değişik derecelerde de olsa ölçme ve değerlendirme bilgisine ihtiyaç duymaktadırlar. Bunların % 89'u, yenilikleri öğrenmek için hizmet içi eğitim görmek istemektedirler; % 35'i ise bilinenler tekrar edileceği için hizmet içi eğitim istememektedirler.

Ölçme ve Değerlendirmeye İlişkin Bulgular:

✓ Öğretmenlerin yarısı yazılı (essay) yoklamaların "her zaman", % 35'i "genellikle" kullanıldığını; % 29'u objektif testlerin "arasıra"

verildiğini belirtmişlerdir. "Her zaman" ve "genellikle" objektif testlerle ölçme yapıldığını belirten öğretmenlerin oranı çok düşüktür. Öğretmenlerin % 70'inin ise sözlü yoklama yaptığı anlaşılmaktadır.

Görüldüğü gibi değerlendirme, yazılı ve sözlü yoklama notlarına dayanılarak yapılmakta; objektif testlere ise, "arasıra" yer verilmektedir. Buna, orta dereceli okullar sınıf geçme ve sınav yönetmeliğinin 13. maddesindeki "Kanaat dönemlerindeki yazılı sınavlar genellikle çok sorulu ve kısa cevaplı ölçme araçlarıyla yapılır" ifadesinin yanlış yorumlanmasının neden olduğu söylenebilir. Öğretmenlerin yarısından fazlası (% 55), yazılı (essay) sınavlarda 9-10, birer kişi de 3-4 ve 10'dan fazla soru sorulduğunu belirtmişlerdir. Objektif test uygulandığında ise, daha çok 20-29 soru sorulduğu anlaşılmaktadır. Öğretmenlerin % 3'ü ise, 10-19 soru sorulduğunu belirtmişlerdir. 10-19 sorudan oluşan objektif bir testin geçerliliği kuşkuludur. Güvenirliği sağlamada soru sayısına ilişkin kesin bir rakam verilmemekle birlikte, soru sayısındaki artışın, testin güvenirliliğini yükselteceği kabul edilmektedir (Turgut, 1977, s.35-39). Örneğin, 40-60 sorudan oluşan bir testin geçerliğinin, 20-30 sorulu bir test-

Sınav öncesinde cevap anahtarı hazırlanması, sınav kâğıdı okumayı kolaylaştırdığı gibi objektif puanlama yapılmasına da katkı sağlar.

Hizmet öncesi eğitimlerinde ölçme ve değerlendirmeye ilgili ders gören öğretmenler, görmeyenlere göre objektif testleri daha fazla kullanmak istemektedirler.

ten daha yüksek olacağı kabul edilebilir.

✓ Öğretmenler, çoğunlukla objektif bir ölçme ve değerlendirmenin yapıldığı kanısındadırlar. Genel olarak esse testlerle yapılan ölçmenin, güvenilirliği düşük olmasına rağmen öğretmenlerin bu kanıda olmalarının nedeni, ölçme ve değerlendirme alanındaki bilgi eksikliği olabilir.

✓ Öğretmenlerin yarısı soru ve not verme yöntemlerini kendi aralarında "arasıra" tartıştıklarını, % 8'i ise "hiç" konuşmadıklarını belirtmişlerdir.

✓ Öğretmenlerin yarıya yakını zümre öğretmenleri tarafından ortak sınav sorusu ve cevap anahtarının "hiç" hazırlanmadığını, % 35'i ise "arasıra" hazırlandığını belirtmişlerdir. "Orta Dereceli Okullar Sınıf Geçme ve Sınav Yönetmeliği"nin 14. maddesinde "imkânlar ölçüsünde ortak sınav sorularının hazırlanabileceği" hükmüne rağmen, görüldüğü kadarıyla ortak sınav uygulamalarına pek rastlanmamaktadır. Öte yandan öğretmenlerin % 68'i ferdi olarak yaptıkları sınavlarda cevap anahtarı hazırladıklarını belirtmişlerdir. Sınav öncesinde cevap

anahtarı hazırlanması, sınav kâğıdı okumayı çabuklaştırdığı gibi, objektif puanlama yapılmasına da katkı sağlar. Öğretmenlerin çoğunluğunun "her zaman" bunu yapmış olmaları yararlı bir tutumdur.

✓ Öğretmenlerin yarısı derslerdeki başarı durumunu, aynı sınıfın dersine giren diğer öğretmenlerin derslerindeki başarı ile "arasıra"; % 45'i de "her zaman" ve "genellikle" karşılaştıklarını ifade etmişlerdir. Sınav sonuç karşılaştırılmasının "hiç" yapılmadığını belirtenlerin az oluşu olumlu bir tutumdur.

✓ Öğretmenlerin çoğunluğu yönetmelikte belirtilen şekilde ve sayıda değerlendirme yaptıklarını belirtmişlerdir. Her dersin sonunda değerlendirme yapıldığını belirtenlerin oranı düşüktür. Oysa her ders ya da ünite sonunda kısa bir değerlendirme yapılması geriye bildirim sağlar. Zaten bu planlı çalışmaların bir gereğidir. Bu sonuca göre, lise öğretmenlerinin büyük kısmının ders planlarına uymadıkları söylenebilir.

✓ Esse testlerde sınav kâğıdının görünümünün puanlamada "hiç" etkili olmadığını belirtenler ancak öğ-

retmenlerin % 17'sini oluşturmaktadır. O halde esse testlerin puanlanmasında, yazı güzelliği ve okunaklılığı, ifade düzgünlüğü, dilbilgisi kurallarına uyumun etkili olduğu söylenebilir.

✓ Sosyal bilimlerde cevap anahtarı olmadan, esse testlerin ikinci defa okunmasında, farklı puan verilebileceği az da olsa kabullenilmektedir. Bu bulgu, bazı araştırma sonuçlarını (Agazzi, 1970; Turgut, 1977) kısmen desteklemektedir.

✓ Öğretmenlerin % 95'i objektif testlerin yaygın biçimde kullanılmadığını belirtmişlerdir. Bunun daha çok, objektif testlerin yönetmelikçe zorunlu tutulmaması (% 43) ile müfettiş ve yöneticilerin teşvik etmelerinden (% 47) kaynaklandığı görülmektedir.

ÖNERİLER

✓ Ölçme ve değerlendirme alanında Bakanlık-Üniversiteler işbirliği ile yarıyıl ve yaz tatillerinde hizmet içi eğitim kuralları düzenlenmelidir.

✓ Nitelikli öğretmenler yetiştirebilmek için, öğretmen yetiştiren fakülte ve yüksekokul programlarında, alan ve genel kültür dersleri yanında, meslek formasyonu derslerine, gereken önem ve ağırlık verilmelidir. Ayrıca, öğretmenlik uygulaması sırasında aday öğretmenlere ölçme ve değerlendirme konusunda da rehberlik edilmelidir.

✓ Genel olarak liselerde sınavlar çok sorulu, kısa cevaplı esse testlerle; ÖSYM'nin düzenlediği sınavlar ise, çoktan seçmeli sorularla yapılmaktadır. O halde öğrencilerin ÖSS ve ÖYS'de daha başarılı olabilmeleri için, liselerde hiç değilse her yarıyıl bir ya da iki kez çoktan seçmeli objektif testlerle ölçme yapılmalıdır. Ayrıca, objektif testlerin kullanımı, öğretmenin puanlama hatalarını azaltabileceği gibi, esse testlerin öğretmene yüklediği, fazlasıyla yakınılan kâğıt okuma külfetini de azaltacaktır.

✓ Yıl içinde yapılan sınavlarda, daha objektif bir ölçme yapabilmek için, sınavdan önce mutlaka cevap anahtarı hazırlanmalıdır. Ölçme ve değerlendirmede yazılı testle birlikte gözlem, öğrencinin derse katılımı, ödev birlikte ele alınmalı ve sonuca varılmalıdır. Bunun için de sınıf mevcutları azaltılarak, değerlendirmenin bu kıstaslara göre yapılabilmesi için gerekli yönetmelik değişikliği yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

1- Agazzi, Aldo. 1970. *İmtihanelerin Pedagojik Yönleri*. Çev: İsmail Birkan. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

2- Bloom, Benjamin S. (Editör) 1972 *Taxonomy of Educational Objectives: Book I Cognitive Domain*. Michigan: by David McKay.

3- Deschamps, Jean-Claude; Fabio Lorenzi-Cioldo; Gil Meyer, 1982. *L'éches Scolaire Elève Modele Ou Modeles D'élève?* Paris: Piere-Marcel Favre, Puplis. A.

4- Gullickson, Arlen R. 1984. "Teacher Perspectives of Tests" *Journal of Educational Research*. Böl: 77, No: 4, ss.244-248.

5- Gümüş, Burhan. 1981. "Ölçme Değerlendirme Dersinin Öğretmenlerin Öğrenci Başarısını Değerlendirme Davranışlarına Katkısı." Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi.

6- Mialeret, Gaston. 1978. *Traité Des Sciences Pédagogiques*. Paris: P.U.F. 105.

7- Turgut, M. Fuat. 1977. *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*. Ankara: Nüve Matbaası.

Yeni Bir 'Kardeş' Gelirken, Anne-Babaların Korkulu Rüyası: Kıskançlık

Dr. Binnur YEŞİLYAPRAK
GÜ Mesleki Eğitim Fakültesi
Öğretim Görevlisi.

Kardeş kıskançlığı, en yaygın olarak karşılaşılan her evde yaşanabilecek sorunlardandır.

Kıskançlık, doğal ve evrensel bir duygudur. Sevilen ve paylaşım istenilmeyen birinin, bir başkasıyla ilgilendiğini fark ettiğimizde duyulan duygudur. Bu duygunun kökeni, çocuklukta, yeni bir kardeş doğduğunda anne sevgisinin paylaşılması durumuna dayanır. "Kardeş kıskançlığı" en yaygın olarak karşılaşılan, her evde yaşanabilecek sorunlardandır.

Kıskançlık, 1-2 yaşlarından itibaren yaşanan bir duygudur. 3-5 yaşlarında daha belirgin bir hal almaya başlar. Çevre, kıskançlığın şiddetini, çocuğun tutum ve davranışları üzerindeki etkisini, olumlu veya olumsuz biçimlerde yönlendirir. Çocuğa en yakın ve ilk çevresi olan aile içindeki ilişkiler ve ana-baba tutumları çok etkili olmaktadır.

Kıskançlığın Nedenleri

Gerçekte kıskançlık, korku ve sevgi gibi doğal bir duygu olduğuna göre, nedenlerini aramak gerekmez. Ancak, korkuda olduğu gibi aşırı, yersiz bir şekle dönüşebilmesi için bir soruna, diğer bir deyişle uyumu engelleyen bir duruma dönüşebilir. Kıskançlık, bazen çocuğun bütün kişiliğini kaplayabilir ve hayatının gidişini değiştirebilir.

Kardeş kıskançlığı, ileri yaşlarda başka durumlara ve başka kişilere yansıtılabilir. Çocuk, yaşam tarzı yarışma, yaşam gayesi de başkalarını geçme biçiminde olan bir yetişkin olabilir. Bu amaçla olumsuz yolları da benimseyebilir. Kardeş kıskançlığı, çocuğun hayatını düşünlenden daha fazla etkileyerek, kişiliğini olumlu ya da olumsuz biçimlerde yönlendirir. Bu bakımdan kardeşlerini aşırı derecede kıskanan çocukların yardıma ihtiyaçları vardır.

Kıskançlık tümüyle engellenemez. Bununla beraber kıskançlık ateşinin zararsız yanması ya da tersine tehlikeli biçimde alevlenmesi, yetişkinlerin tutum ve davranışlarına bağlıdır.

Kıskançlık, bir çocuğun annesinin tek sevgili varlığı olma isteğinden doğar. Bu arzu o kadar bencildir ki, hiçbir rakibe hoşgörüsü yoktur. Annenin sevgisini paylaşmak acıdır. Çocuğun anlayışına ve tecrübesine göre paylaşmak; daha azla yetinmek demektir. Bu, bir bakıma bir elmanın yarısıyla yetinmek gibidir. Çocuk için, annenin sevgisini, babanın ilgisini paylaşmak endişe vericidir. Çocuğun bundan ayrıca mutluluk duymasını beklemek,

Kardeş kıskançlığı, çocuğun hayatını düşünülenden daha fazla etkileyerek, kişiliğini olumlu ya da olumsuz biçimlerde yönlendirir.

onun mantığına sığmaz. Çünkü, çocukluk çağında sevgi, daha çok somut bir durum olarak algılanır. Sevgi "sahip olma" biçimindedir. Bir kardeş geldiğinde, kendi hakkı olduğu sevginin başkasına verildiğini düşünüp kızar, tedirgin olur. Bu sevgiyi yitirmek ve yeniden elde edememek biçiminde düşünerek kaygılanır. Kardeşini, kendisi ile ana-babası arasında engel olarak görüp, kızar. Ailesine ve kendisini sevenlere karşı duyduğu güven sarsılır.

Kıskançlığın Belirtileri

Kıskançlığın pek çok yönü ve çeşitli görünüşleri vardır. Çocuklar, kıskançlıklarını, bazen açık seçik ortaya koyarlar. Kardeşlerini sevmediklerini ve istemediklerini söylerler. Ancak çocukların çoğunluğu, anne-babanın bu durumu kabul etmemesi, tepki göstermesi ya da benzeri beklentileri nedeniyle açıkça söylemekten, hatta bu duygularını kabul etmekten kaçınırlar. Bu nedenle bilinçli ya da bilinçsiz olarak kıskançlık duygularını baskı altına alır, farklı tepkilerle dışa yansıtabilirler.

Çocuklar kıskançlık duyguları-

nı, sözle ifade etmek yerine çeşitli biçimlerde ifade edebilirler. Çocuklarda görülen ve kıskançlığın belirtisi olabilecek ifade biçimleri şunlardır:

- ✓Öksürük nöbetleri,
- ✓Kaşıntılı döküntüler,
- ✓Yatak ıslatma,
- ✓Eşyalara yönelik kırıcı, dökücü davranışlar,
- ✓Tırnak yeme,
- ✓Kendi saçını yolma,
- ✓Tikler,
- ✓Çeşitli alışkanlık bozuklukları.

Çocuk, kardeşine yönelik olarak onu ısırma ya da canını yakma biçimindeki olumsuz duygularını yukarıda sıralanan biçimlerde dile getirir. Böylece, bir organıyla yapması gereken şeyi, bir başka organıyla dile getirir.

Bu konuda en çok görülen durum büyük çocuktaki "gerileme" davranışlarıdır. Çocuk, anne ve babasının kardeşiyle daha çok ilgilediğini düşünerek, onun gibi davranmaya başlar. Küçük kardeşinin davranışlarını taklit eder, konuşma, yemek yeme, uyku alışkanlıklarında bozulmalar ve çocuksu tavırlar

Çocuklar eşit sevgiye özlem duymazlar, "özel olarak sevmek" isterler.

**Kıskançlık
tümüyle
engellenemez.
Ancak
kıskançlık
ateşinin
zararsız
yanması veya
tehlikeli
biçimde
alevlenmesi,
yetişkinlerin
tutum ve
davranışlarına
bağlıdır.**

görülebilir. Ya da ana-babasının ilgisini çekmek için olmayacak davranışlar, hırçınlıklar yapabilir. Bu belirtiler, uykuda da ortaya çıkabilir. Korkunç rüya ve karabasanlar görmeye başlar, uykuda konuşur, sıçrar, bağırır. Annesiyle yatmak ister, huysuzlanır. Kimi çocuk bu duygularını kardeşinin eşyalarını kırıp bozarak gösterebilir. Bu nedenle cezalandırılması, öfkesini daha artırır, kıskançlık şiddetlenir ve giderek saldırganlığa dönüşebilir.

Bazen de çocuk, kurnaz davranır. Anne ve babasıyla iyi geçinmek, onların sevgi ve ilgisini sürdürmek için kardeşine karşı, yalancı bir sevgi gösterir. Özellikle anne ve babanın yanında onunla ilgilenir, onu çok sevdiğini söyler, fedakârlıkta bulunduğunu göstermek ister. Bu tutum da çocuk için son derece güç ve olumsuz etkilere neden olabilecek bir durumdur.

Olumlu Tutum ve Davranış Önerileri

Her normal-uyumlu çocuk kardeşini kıskanabilir, bu doğal belki de kaçınılmazdır. Ancak bu kıskançlık, benliklerini kaplayan ve bütün düşüncelerine hâkim olan cinsten değildir. Kardeşlerinin daha çok sevildiğini düşünerek onlarla sevgi yönünden yarışabilirler. Kendilerine sevgi gösterildiğinde ise güvenceleri geri gelir.

Ana-babalar, çocukları arasında belirgin bir biçimde fark edilmese dahi, kıskançlık olduğunu varsaymalılardır. Bunu doğal karşılayarak, kıskançlığı olumsuz yönde artırıcı tutum ve davranışlardan kaçınmalılardır.

Kıskançlık duygusunun çocuğun tutum ve davranışlarını olumsuz biçimde etkilememesi için, bilinmesinde ve gözönüne alınmasında yarar görülen, çeşitli tutum biçimleri vardır. Aşağıda doğru bulunan tutum biçimleri yanlış biçimler ile birlikte sunulmaktadır. Bu tutumlar şunlardır:

✓Çocuğa, bir bebeğin geleceğini uzun uzun açıklamalarla fazla

duyarlık göstererek anlatmak, onun bu durumu kabul etmesi için olağanüstü çaba harcamak 'yanlış' tır. Çünkü, çocuk bu durumdan kuşkulandır, olayın gerçekten çok önemli olduğunu düşünür, rahatsız olur. Kendisi için bir tehlike olduğunu sezer ve kıskançlık körüklenmiş olur. *Doğrusu*; yeni bir bebek gelmeden önce, açık ve yalın biçimde, bu gerçeği çocuğa açıklamaya çalışmaktır. Bu nedenle, abartısız bir tutum tercih edilmelidir.

✓Çocuğa, doğacak bebek ile ilgili dürüst ve inandırıcı olmayan açıklamalar yapmak, gerçek dışı umutlar vermek 'yanlış' tır. Çünkü, çocuk bebek doğduktan bir süre sonra kandırıldığını anlayıp, hayal kırıklığına uğrar. Ana-babaya veya bebeğe güvensizlik duyabilir. *Doğrusu*; ona gerçeği söylemektir. Bir süre sonra gerçekleri kabul etmek zorunda olduğunu hissedecektir.

✓Ana-babanın ve diğer büyüklerin bebeği hiç sevmediklerini söylemeleri, onu kötülemeleri 'yanlış' tır. Çünkü, gerçek değildir. Bu numaralara çocuğun inanmasını beklemek hayaldir. Çocuk açıkları yakalamakta gecikmez. *Doğrusu*; ana-babanın ve diğer yetişkinlerin bebeği sevdiklerini saklamamalarıdır. Ancak, çocuğa kendisini de ne kadar çok sevdiklerini, bebek doğduktan sonra bu sevginin azalmadığını, değişmediğini her fırsatta göstermeye çalışmalılardır.

✓Çocuğa kardeşini sevmesi gerektiğini, onu kıskanmasının utandırılacak bir şey olduğunu söylemek 'yanlış' tır. Çünkü, bu sözler doğal duyguyu engellemez, sadece çocuğun kıskançlık duygusunu gizlemesine veya bastırmasına neden olur. İçten içe uyumsuzluğu artırabilir ve örtülü ya da farklı biçimlerde uyumsuz davranışlar olarak ortaya çıkar. *Doğrusu*; çocuğa bu duyguları ifade etme fırsatı vermektir. Örneğin, anne de zaman zaman bebeğe ne kadar çok kızdığını, bu

durumun bebeği sevmediği anlamına gelmediğini açıklamalıdır. Çocuğun da bebeğe karşı olumsuz duygularını ifade etmesi için onu teşvik etmeli, duyguları karşısında ayıplama, kızma, dehşete düşme gibi tepkiler göstermemelidir. Tersine çocuğun duyguları anlayışla karşılanmalıdır. Unutulmamalıdır ki, olumsuz duyguların ifade edilmesi onların şiddetini azaltır, deşarj olumasını sağlar. Olumsuz duygular yaşanıp, ifade edildikten sonra olumlu duyguların gelişmesi olasılığı artar.

Duyguların ifadesi konusunda bazı uzmanlar şu yolu önermektedir: Çocuğun eline bütün öfkesini gösterebileceği büyük boy oyuncak bebek verilmelidir. Oyuncak bebeği dövebilir, gözüne parmağını sokabilir. Yapacağı şeyler çocuğa söylenmemelidir. Annenin rolü, çocuğu tarafsız olarak izlemek ve onu anlayışla cevaplamaktır. Duyguların şiddeti ve saldırıların acımasızlığı karşısında şaşırılmamalıdır. Bu duygular dürüst ve davranışları zararsızdır. Çocuğun öfkesini cansız, sembolik bir eşyaya boşaltması canlı bir bebekte veya bazı belirtilerle kendinde uygulamasından daha iyidir. Böyle bir uygulama çocuğun kardeşine çok kızgın olduğu bir anda yapılmalıdır ki, o anki duygularını boşaltabilsin ve rahatlayabilsin.

Anne, çocuğun duygularını kabul edebilir, hoşgörebilir. Ancak ona, bebeğe zarar vermesini asla hoşgörmeyeceğini böyle birşeye asla izin vermeyeceğini açık ve kesin olarak belirtmelidir.

✓Yeni bir bebek geleceği zaman çocuğu bir süre büyükanneye veya başka birinin yanına göndermek ya da bebek doğduktan hemen sonra çocuğu yuvaya vermek 'yanlış'tır. Çünkü çocuk, bebek geldiği için evden uzaklaştırıldığını zanneder. Gerçek neden bu olmasa bile böyle olduğunu düşünür. *Doğrusu;* çocuğun bu olaya katılması ve bu sırada ihmal edilmemesidir. Çocuk yuvaya

gönderilecekse, bebeğin doğumundan daha önce ya da yeteri kadar uzun bir süre sonra gönderilmelidir.

✓Çocuğun, küçük kardeşi için fedakârlık yapmasını, bazı haklarından vazgeçmesini istemek 'yanlış'tır. Çünkü bu durum kıskançlığı körükleyebilir. *Doğrusu;* çocuktan bu biçimdeki davranışlar istendiğinde onun sevgi ve takdirle desteklenmesidir. Durumun gerekliliği açıklanmalı ve kabul etmesi beklenmelidir.

✓Çocuğa, kardeşi ile kendisinin eşit ölçüde sevildiğini kanıtlamak yanlıştır. Çünkü çocuklar eşit sevgiye özlem duymazlar, "özel olarak sevmek" isterler. Üstünde durulan eşitlik değil, değeri olan sevgidir. *Doğrusu;* hak gözetme uğruna, sevgiyi bölmeye ve eşitlemeye çalışmadan, çocuğa ona karşı duyulan sevginin özel ve aralarındaki ilişkinin bebekle olan ilişkiden farklı olduğunu belli etmek ve buna çocuğu inandırmaktır.

✓Ana-babaların, kendi çocuklarında böyle bir sorunla kesinlikle karşılaşmayacaklarını düşünmeleri ve böyle bir sorunla karşılaştıklarında da şaşırılmaları 'yanlış'tır. Çünkü böyle bir durum her ana-babanın başına gelebilir. *Doğrusu;* konuyla ilgili uzmanların uyarılarını dikkate almak ve önerilerini uygulamaya çalışmaktır.

KAYNAKLAR

1- Ginnott, G. Haim (1980) **Siz ve Çocuğunuz.** İstanbul: Bozak Matbaası.

2- Köknel, Özcan (1981) **Ailede ve Toplumda Ruh Sağlığı.** İstanbul: Hür Yayın.

3- Navaro, Leyla (1987) **Beni Duyuyor musun?** İstanbul: Ya-Pa Yayınları.

4- Yörükoğlu, Atalay (1983) **Çocuk Ruh Sağlığı.** (6. Baskı) İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

5- Yeşilyaprak, B. ve G. Kurç. **Ruh Sağlığı ve Uyum Sorunları.** (Ders Kitabı) C.Ü. Mesleki Eğitim Fakültesi Yayınları, No: 13, Ankara (1988).

Olumsuz duyguların ifade edilmesi, onların şiddetini azaltır. Olumsuz duygular yaşanıp, ifade edildikten sonra olumlu duyguların gelişmesi olasılığı artar.

ÇAĞDAŞ TÜRKİYE'DE, ÇAĞDAŞ ÇOCUKLAR İÇİN
ÇAĞDAŞ BİR DERGİ VAR

SİZLERE,
HER SAYFASI
4 RENKLİ
PİRL PİRL
YEPYENİ BİR
BESYIL
İLKOKUL PROGRAMINA UYGUN BİLGİ, ALIŞTIRMA VE TEST DERGİSİ
DERGİSİ
SUNUYORUZ.

ÜNİTELERLE
BESYIL
İLKOKUL PROGRAMINA UYGUN BİLGİ, ALIŞTIRMA VE TEST DERGİSİ

YA/BA YAYINLARI

YAYIN BASIM EĞİTİM ARAÇ VE GEREÇLERİ AŞ.
ESKİ LONDRA ASFALTI 19 ŞİRİNEVLER/İSTANBUL TEL: 551 52 04-552 04 86